

Pr Liisa Oviir
Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjon
Lossi plats 1a
15165 Tallinn

23. oktoober 2023

Vastuseks ERJK alusetutele etteheidetele

Lgp ERJK esimees, pr Liisa Oviir!

Kirjutate oma 13. oktoobri 2023 kirjas (edaspidi "kiri"), et Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni (ERJK) hinnangul kujutas SAPTK poolt Riigikogu valimiste eel ellu viidud teavituskampaania endast keelatud annetust minule kui Riigikogu valimistel kandideerinud isikule. Seda seisukohta olete põhjendanud järgmiselt:

"Komisjon on seisukohal, et kuna flaiereid levitati vahetult enne valimisi, flaieritel oli Teie ja Markus Järvi nimed, kes mõlemad kandideerisid valmistel EKRE nimekirjas, flaieritel väljendatud seisukohad ühtivad EKRE seisukohtadega ning flaieritel kajastatud sõnum on selgelt EKRE poolt hääletamisele kallutamise ning erakonnale eelise andmine, on komisjoni hinnangul flaierite näol tegemist Teie ja M. Järvi valimiskampaaniaga."

Nagu olen Teile varasemates vastustes juba selgitanud, on võimatu selle seisukohaga nõustuda, kuna allpool esile toodud põhjustel on see ilmselgelt alusetu ning viib absurdsete järeldusteni.

1. SAPTK voldikute käsitlemine minu valimisreklaamina on põhjendamatu, kuna esiteks ei olnud voldikutes esitatud üleskutset hääletada minu või Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna poolt (mille nimekirjas ma kandideerisin), teiseks ei olnud voldikutes mainitud, et ma valimistel kandideerin, ning kolmandaks ei saadetud voldikuid laiali isegi mitte valimisringkonnas, kus ma kandideerisin. Selliselt said kampaaniamaterjalid koostatud sihiteadlikult, et neid ei saaks põhjendatult käsitleda kellegi valimisreklaami ja seega keelatud annetusena. Kui olnuks soov teha SAPTK voldikutega mulle või Eesti Konservatiivsele Rahvaerakonnale valimisreklaami, oleks kõigi kolme punkti osas talitatutud vastupidiselt. Esiteks oleks sellisel juhul mainitud, et ma kandideerin Riigikogu valimistel (antud ka selgitus, kus ringkonnas ma kandideerin ja milline on minu kandidaadinumbr), teiseks oleks esitatud üleskutse anda valimistel hääl mulle või toetada Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda ning kolmandaks oleks saadetud voldikud ringkonda, kus ma kandideerisin. Niisugusel juhul saaks ehk reaalselt rääkida reklaami tegemisest minule või Eesti Konservatiivsele Rahvaerakonnale. Aga seda ei tehtud, sest niisugust eesmärki polnud (vt lähemalt punktidest 6 ja 7). Vastupidi, SAPTK voldikus oli selgesõnaliselt kirjutatud: „Me ei anna teile soovitusi, kelle poolt neil valimistel hääletada, sest see ei ole valimisreklaam.“

2. Oma kirjas selgitate, et SAPTK voldikute "valimistulemusteks saadud mõju ei välista see, et flaiereid levitati ringkondades, kus Te ise ei kandideerinud, vaid flaieritest saavutatav kasu tuleneb Teie positsioonist erakonna üldnimekirjas." Selline põhjendus on ilmselgelt otsitud, sest esitatud arutluskäik, nagu oleksin mina võinud sootuks teises ringkonnas kandideerides SAPTK voldikutest kasu saada, on hüpoteetiline, täielikult tõendamata ja väga meelevaldne.

Esiteks, kui oleksin soovinud, et SAPTK teavituskampania oleks suurendanud minu väljavaateid osutada valituks läbi EKRE üldnimekirja kaudu, olnuks elementaarne esitada voldikus üleskutse toetada valimistel EKRE-t. Nagu juba selgitatud, seda voldikutes ei tehtud – voldikutes ei ole esitatud üleskutset toetada valimistel ühtki konkreetset erakonda.

Teiseks, kui oleksin soovinud, SAPTK teavituskampania oleks suurendanud minu väljavaateid osutada valituks läbi EKRE üldnimekirja kaudu, tulnuks saada voldikud laiali üle terve Eesti, kõigis või vähemalt suuremas osas ja suuremates valimisringkondades, sest nende saatmisel vaid ühes või mõnes perifeerses ringkonnas ja sedagi vaid piiratud ulatuses ei saa olla märkimisväärset mõju EKRE edule üldiselt ja seega ka võimalusele osutada EKRE üldnimekirja kaudu valituks.

Kolmandaks, kui oleksin soovinud osutada valituks EKRE üldnimekirja kaudu, oleksin pidanud seisma selle eest, et saada üldnimekirjas võimalikult kõrge positsioon. Reaalselt ei olnud mul ei kandideerimise kasuks otsustamise ega valimisnimekirja kinnitamise eelselt ühtegi vestlust ega muud kommunikatsiooni, kus oleksin väljendanud soovi saada üldnimekirjas kõrgem (või üldse mingi konkreetne) positsioon, sest valituks osutumine üldnimekirja kaudu (st mitte ise, vaid teiste poolt kogutud häältega) olnuks mulle tõsiselt vastumeelne. On vägagi tõenäoline, et niisugusel viisil valituks osutumise korral oleksin kohast Riigikogus loobunud. Seda ütlesin valimiste eelselt selgesõnaliselt ka EKRE esimehele Martin Helmele, kes mind kandideerima kutsus. (Sama tegi Markus Järvi.)

Neljandaks, kuna minu positsioon EKRE üldnimekirjas oli sedavõrd madal, polnud valituks osutumine üldnimekirja kaudu algusest peale tõenäoline. Seda kinnitab ka valimiste tulemus – teatavasti osutusin valituks mitte üldnimekirja kaudu, vaid sain ringkonnamandaadi. Seejuures osutusid üldnimekirja kaudu valituks vaid kolm EKRE kandidaati ja minust eespool oli üldnimekirjas veel kolm kandidaati, kes mandaati ei saanud. Ehk viletsama isikliku tulemuse korral poleks ma kindlasti üldnimekirja kaudu parlamenti pääsenud.

3. Väidate, et "[f]laieritel väljendatud SAPTK seisukohad ühtivad suuresti Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna Riigikogu 2023 valimisprogrammis väljendatuga", kuna viimases seisab: "Kaitseme perekonda kui rahva püsimise, kasvamise ja ühiskonna alust; me ei luba perekonna – laste ema ja isa – tähenduse muutmist riigi õigusaktides."

Paraku olete jätnud mainimata avalikult teadaoleva tõsiasja, et tegu ei ole vaid EKRE programmist kajastuva seisukohaga, sest et ka Isamaa programmis on väljendatud täpselt sama vaadet. Nimelt on Isamaa programmis erakonna maailmavaatelisi aluspõhimõtteid tsiteerides kirjutatud: "Tugev perekond on ühiskonna alustala, mis põhineb esivanemate austamisel ja põlvkondade vahelisel lõimumisel. Abielu mehe ja naise vahel peab olema põhiseaduse kaitse all."¹ Lisaks on Isamaa programmis toonitatud, et "Isamaa väärtustab abielu ja laste kasvatamist" ning et "Isamaa algatab põhiseaduse täiendamise naise ja mehe vahelise abielu kui rahvuse püsijäämise tagatise õiguskaitse parandamiseks."

Seega on EKRE ja Isamaa programmides väljendatud sisuliselt üht ja sama seisukohta – mõlemad erakonnad on andnud avaliku lubaduse seista selle eest, et abielu jääks Eestis kehtivates seadustes määratletuks vaid mehe ja naise vahelise liiduna. See omakorda tähendab, et Teie järeldus, nagu oleks SAPTK teavituskampaania panustanud just EKRE üldnimekirja edusse, on ühemõtteliselt väär. Ausalt faktidele vaadates peaksite Teie enda käsitluse kohaselt selgitama, mil määral toetas see EKRE, mil määral aga Isamaa üldnimekirja (50/50?) ning ühtlasi ka seda, mil määral on Teie enda käsitluse kohaselt põhjendatud näha SAPTK teavituskampaanias läbi EKRE üldnimekirja toetamise ka osa minu isiklikust valimiskampaaniast.

4. Teie poolt esitatud käsitluse otsitus ja hüpoteetilisus ning niisugusena ka selle meelevaldsus kajastub mitte ainult sellest, et kui näete SAPTK teavituskampaanias toetust EKRE üldnimekirjale, siis peate seda nägema ka toetusena Isamaa üldnimekirjale, vaid ka sellest, et kui käsitlete SAPTK teavituskampaanias reklaamina EKRE ja Isamaa üldnimekirjadele, siis peate ühtlasi hindama, kes täpsemalt ja millises ulatuses sellest valimistel kasu sai.

Esiteks on küsimus selles, nagu juba osutatud, mil määral tuleks Teie käsitluse kohaselt pidada SAPTK teavituskampaanias annetusena mitte minule, vaid EKRE-le ja Isamaale kui erakondadele. On ju selge, et kui käsitlete SAPTK teavituskampaanias toetusena nende erakondade üldnimekirjadele, mille programmist kajastuvad SAPTK voldikutes esile tõstetud põhimõttelised seisukohad, siis on esmasteks kasusaajateks need erakonnad ise, mitte mina kui sootuks teises ringkonnas ühe sellise erakonna nimekirjas kandideerinud isik. Sellisel juhul peaksite hindama, millised summad võlgnevad SAPTK-le EKRE ja Isamaa, kes on Teie käsitluse kohaselt saanud SAPTK-lt kui juriidiliselt isikult keelatud annetuse.²

¹ Vt <https://isamaa.ee/rk23/programm/>

² Märkimist väärib seegi, et SAPTK teavituskampaanias, kus ei esitatud üleskutset toetada ühtki erakonda ning kutsuti vaid mitte toetama Reformierakond, sotse ja Eesti 200-t, ei saa automaatselt käsitleda üleskutsena toetada EKRE-t või Isamaad. Täiesti võimalik on ka see, et SAPTK teavituskampaania mõjul jätsid inimesed, kes muidu plaanisid hääletada Reformierakonna, sotside või Eesti 200 poolt, endale vastuvõetava erakonna puudumise tõttu üldse valimistel osalemata. See omakorda tähendab, et Teie käsitluse kohaselt peaksite hindama mitte ainult seda, mil määral tuleks SAPTK teavituskampaanias näha kodanike suunamisena toetama EKRE või Isamaa üldnimekirja, vaid ka seda, mil määral suunas see kodanikke valima valimistel mitteosalemise kasuks. Kõik see on oluline arutamaks välja, kes ja mil määral on siis Teie käsitluse kohaselt

Paraku on asi Teie käsitlesest lähtudes aga veelgi keerulisem. Nimelt, teiseks peaksite hindama mitte ainult seda, mil määral on saanud SAPTK teavituskampaniast rahalist kasu EKRE ja Isamaa kui erakonnad, vaid ka seda, mil määral on kasusaajateks kõik teised nende erakondade nimekirjades kandideerinud isikud peale minu. Ilmselge on ju see, et kui näete, et SAPTK teavituskampania aitab mind kui kandidaati läbi selle, et SAPTK voldikute laialisaatmisega suurendati EKRE üldnimekirja eduväljavaateid, siis ilmselgelt pidi üldnimekirja eduväljavaadete suurendamine olema panuseks ka paljude teiste üldnimekirjas figureerinud kandidaatide kampaniasse – eelnevalt selgitatud silmas pidades mitte ainult EKRE, vaid ka Isamaa nimekirja puhul ning ennekõike nende puhul, kes kandideerisid realselt ringkonnas, kus SAPTK voldikud laiali saadeti (sest neile on väidetav mõju vahetum). See, et SAPTK voldikutes sisalduvale pöördumisele kirjutasin alla mina, ei oma kõnealusel seoses tähtsust. Kui SAPTK teavituskampanias näeb ERJK probleemi läbi selle, et see annab panuse EKRE (ja sellisel juhul, nagu selgitatud, ka Isamaa) üldnimekirja edusse, siis kasusaajateks on kõik üldnimekirjas figureerivad kandidaadid, mitte ainult mina – eriti need, kes on üldnimekirjas minust eespool ehk EKRE üldnimekirjast rääkides koguni 17 inimest.

Seega, kui näete SAPTK teavituskampanias keelatud annetust, peate hindama mitte ainult seda, mil määral oli keelatud annetuse saajaks EKRE, mil määral Isamaa, vaid ka seda, mil määral olid keelatud annetuste saajateks nii ühe kui ka teise erakonna üldnimekirjas kandideerinud kandidaadid. Kui on tõsiasi, et potentsiaalseteks kasusaajateks on nad kõik, siis peaks ERJK pöörduma keelatud annetuse tagastamise nõudega nende kõigi, mitte ainult minu (ja Markus Järvi) poole.

5. Kõike eelnevat silmas pidades on Teie kirja punktis 1.14. esitatud nägemus, mille kohaselt peaksin mina maksma SAPTK-le tagasi väidetava keelatud annetuse summas 5496,53 eurot, täiesti põhjendamatu ja sügavalt meelevaldne. Seejuures on põhjendamatu mitte ainult seisukoht, mille kohaselt olen keelatud annetuse saaja üksnes mina (ja Markus Järvi), mitte aga EKRE ja Isamaa ning teised nende üldnimekirjas figureerinud kandidaadid, vaid ka arutluskäik, mille kohaselt on saadud keelatud annetusena nimetatud summa. ERJK on lähtunud eeldusest, nagu oleks SAPTK teavituskampania raames saadud voldikud kõikidesse postkastidesse Saaremaal, Hiiumaal ja Läänemaal. Paraku on see eeldus mulle kui SAPTK juhatajale teadaolevalt väär – realselt said voldikud saadetud vaid valitud piirkondadesse neis maakondades.
6. Kokkuvõttes on selge, et SAPTK teavituskampania ei kujutanud endast minu valimisreklaami ning et vastupidise argumenti esitamiseks puudub elementaarne faktiline ja loogiline alus. Tegelikult kujutasid SAPTK voldikud endast mitte minu või kellegi teise

SAPTK-lt keelatud annetuse saanud. Märkida tuleb sedagi, et kindlasti said SAPTK kampaniast teatud määral kasu ka Reformierakond, sotsid ja Eesti 200, sest neile valijatele, kes pooldavadki nn homoabieli seadustamist ja vaenu õhutamise keelu laiendamist, toodi SAPTK voldikutes nimetatud erakonnad välja just sobilike valikutena.

valimisreklaami, vaid olid realselt mõeldud kaitsma SAPTK põhikirjaliste eesmärkide sisuks olevaid ideaale – ennekõike abielu ja perekonna loomulikku tähendust ning veendumuste-, südametunnistuse- ja sõnavabadust –, mille eest on SAPTK Eesti ühiskonnas seisnud juba rohkem kui kümme aastat.

Nüüdseks on faktiliselt näha, et SAPTK teavituskampanias antud hoiatus oli täiesti asjakohane, kuna täpselt nagu voldikutes hoiatati, nii ongi läinud – võimule saades võttis Reformierakonna, sotside ja Eesti 200 koalitsioon ette nii abielu tähenduse moonutamise Eestis kehtivates seadustes kui ka vaenu õhutamise kriminaliseerimise loosungi all ilma igasuguse Eesti ühiskonnast tuleneva reaalse vajaduseta jõulise ideoloogilise rünnaku sõna-, veendumuste- ja usuvabaduse vastu. SAPTK senist tegevust silmas pidades on tegu ränga tagasilöögiga, mis suures osas nullib ära meie aastatepikkused pingutused.

Vaevalt saab vaidlust olla selles, et SAPTK-l on sarnaselt kõigile teistele kodanikuühendustele täielik õigus seista valimiste eelsel ajal (nagu igal muul ajal) oma põhikirjaliste eesmärkide eest, eriti veel meie varasemat tööd silmas pidades niisugusel kriitilisel hetkel.³ Olgu ühtlasi osutatud, et jutt käib sõnavabadusest kui põhiseaduse paragrahvis 45 tagatud ning demokraatliku ühiskonnakorralduse seisukohast fundamentaalse tähtsusega õigusest, mille kohaselt on igaühel õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Kusjuures ilmselt pole üheski muus seoses selle põhiseadusliku õiguse vaba kasutamise võimalus olulisem kui võimul olevate poliitiliste jõudude kritiseerimiseks, eriti valimiste kontekstis. SAPTK poolt just niisuguses kontekstis selle õiguse kasutamise valelik tembeldamine keelatud annetuseks kujutab endast lubamatut sekkumist SAPTK sõna- ja meelsusvabadusse, mis peaks olema ERJK tegevuses välistatud.

7. See, et SAPTK poolt laialisaadetud voldikutes sisalduvale pöördumisele kirjutasin SAPTK juhatajana alla mina, on üksnes loomulik ja ka ainumõeldav. Just samuti tegin seda (koos Markus Järvi kui SAPTK nõukogu esimehe ja teise faktilise eestvedajaga) 2019. ja 2015. aasta Riigikogu valimistel eel ellu viidud teavituskampaniate voldikutes, millest esimesi (st 2015. aasta kampaniamaterjale) püüdis ERJK samuti alusetult keelatud annetuseks tembeldada, põhjustades sellega SAPTK-le tõsist mainekahju.⁴

Küsigem, et kui SAPTK teavituskampanias sisalduvale pöördumisele ei oleks tohtinud alla kirjutada mina kui SAPTK juhataja ehk ainuke juhatuse liige, siis kes oleks pidanud

³ Pidades silmas SAPTK põhikirjas sätestatud, on abielu ja perekonna kaitsmine ideoloogiliste rünnakute eest mitte ainult meie õigus, vaid ka kohustus. SAPTK põhikiri sätestab punktis 2.1.: „Sihtasutuse eesmärgiks on seista kristlikule õpetusele tuginedes perekonda, moraalseadust, inimväärikust ja -õigusi ning omandit austava traditsioonilise ühiskonnakorralduse ja Euroopa kultuuripärandi kaitsmise eest kõigis ühiskonnaelu valdkondades.” Põhikiri lisab punktis 2.2.3., et “[o]ma eesmärkide saavutamiseks sihtasutus viib läbi avaliku arvamuse uuringuid ja korraldab kampaniaid.”

⁴ Vt <https://objektiiv.ee/puudlus-algatada-saptk-tagakiusamist-kukkus-labi/>, samuti <https://objektiiv.ee/saptk-nouab-aktuaalne-kaameralt-avalikku-vabandust/>

seada tegema? Sellist isikut, kes saanuks seda minu asemel teha, ei ole, sest SAPTK-s reaalselt ei ole töötajaid, kellele saaksin juhatajana vastava korralduse anda ja keda saaksin kohustada seonduvat vastutust võtma. Seejuures ei saanud asjaolu, et mina kandideerisin Riigikogu valimistel, võtta SAPTK-lt ära õigust seista Riigikogu valimiste eelsel ajal oma põhikirjaliste eesmärkide kaitsel, sest ühiskondlik-kultuuriliste suundumuste seisukohast on Riigikogu valimised nelja aasta jooksul kõige määravama tähtsusega hetk.

Seega on Teie seisukoht, nagu oleksin kasutanud oma valimiskampaaniaks SAPTK vahendeid, täiesti põhjendamatu. Reaalselt tegutsesin oma rollis SAPTK juhatajana, täites SAPTK põhikirjast tulenevaid kohustusi, nagu olen seda teinud pikka aega samal viisil.

Kõike eelnevat silmas pidades peaks ERJK lõpetama minu suhtes algatatud haldusmenetluse, sest õigusvastast tegu pole toime pandud. Tegelikult probleemiks, mis vajaks õiguskaitseorganite tõsist tähelepanu, on mitte SAPTK teavituskampaania, vaid ERJK poolne, nüüd juba korduv võimu kuritarvitamine SAPTK kui ühe peamise avalikust võimust reaalselt sõltumatu valitsuskriitilise kodanikuühenduse suhtes.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Varro Vooglaid